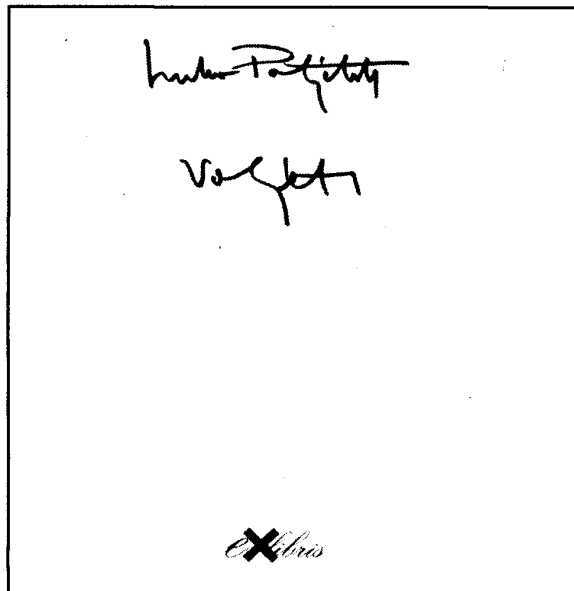

SLOBODNA SLOVA

Luko Paljetak:
Voljeti,
Ex libris, Zagreb, 2004.

Jer, kao i svijet, njegov čimbenik jezik također je u velikoj mjeri metastaziran. Paljetak ide čak dotle da same riječi evidentira kao mjesto kvara: "odlaziš u riječi kao u svoje čisto jedino boravište posljednje, gdje te kvare". Ne možemo ovdje ne sjetiti se ljekovitih Wittgensteinovih rečenica - "O čemu se ne može govoriti, o tome se mora šutjeti."

To, međutim, ne znači da mi ovdje savjetujemo Paljetku da malo zašuti ili da, ne daj Bože, propagiramo nešto slično autizmu, ali dajemo naslutiti da je jedna epoha iza nas - barem što se hrvatske književnosti tiče - i da neki budući čitatelj ne će trpjeti štošta od onoga što smo mu mi (oporučno izgovorili ne vodeći računa što mu zapravo ostavljamo u nasljeđe i može li se od toga živjeti. Ili da kažemo biblijski - jesu li to riječi koje život daju ili su tek proizvod našeg izivljavanja. Iako pjesnik svojoj ljubavnici kaže - "ženo moja, na tebi ja se vladam/ kao na zemlji svojih predaka koja sva je/ već razdijeljena mojim prstima, oni nove/ prste bi htjeli, ali ja se ipak nadam/ da ćeš, kad probudiš se, prepoznati me kao/ jedinog zakonitog, posljednjeg nasljednika" - on to, zato što je pjesnik, kaže i nama, a mi, kolikogod bila dirljiva usporedba njegove žene i zemlje predaka, moramo napraviti značajnu distinkciju: što se žene tiče, u to ne ulazimo, iako nas pjesnik svojim javnim nastupom upravo na to poziva, i tu može sve ostati na Paljetku, ali zemlja predaka, to je naša vjera i ufanje, uvijek će imati potomstva. Svoje zakonite sljednike putem ovog jezika kojim još uvijek govorimo i kojim će govoriti, to je naša vjera i ufanje, i, po njemu, naši nasljednici.

O tome treba voditi računa i Luko Paljetak i želi li ući u buduću arku (za Arkadiju?) - mnogi će reći da je Paljetak sebi već osigurao čitavu flotu s obzirom na njegov opus, ali mi se ipak usuđujemo skupa s Wittgensteinom ustvrditi - "On mora tako reći odbaciti ljestve pošto se njima popeo.", a ne stalno, do besvijesti, ići po lojtrici gor, po lojtrici dol - što bi rekli Zagorci. Možda je to osjetio i sam Paljetak i upravo zbog toga odlučio garnirati svoje stihovlje vlastitim crtežima koji sami po sebi uvjetuju drukčiju vrstu kretanja ili da pokaže kako on zna ne samo kazati nego i pokazati.

Ljubav, koja sama po sebi ne podliježe insuficijenciji dok joj naš govor o ljubavi, ma koliko je učestalo zazivali njenom riječju, ne može izmaći, (možda tek u rijetkim i sve rjeđim fugama!), "sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi" i njih tako zazustavljene, otvorenih termitskih usta, željnih novog papira - voli! A kad Paljetkova slova u završnom tekstu pod naslovom *Konačno, što je ljubav?* tumače da je svaki cvijet vulva, ona ih tiho upita - Što su onda prašnici, što je onda - pčela? Slova su se držala stisnuta zajedno i nestrpljivo se gurajući iz reda u red kao da očekuju nekakvu nagradu ili priznanje za ono što su već rekla i nisu pokazivala ni najmanju namjeru da štogod odgovore.

Kakva bestidnost! - reče ljubav - Ne moći se suspregnuti ni pred cvijetom! Onda ih čuše tako da im se sve zavrtjelo te razletješe iz Paljetkovih sestina na sve strane. Kao poputbinu reče im još i ovo: "Cvijet je prva slika iz tvog sna i možda je zato u takvoj božjoj blizini da mu ne možeš prići". Tim riječima Mate Ganze završi pouku, a ispod glasa, više za sebe odlomi - Jedan je cvijet, a vulvi ima koliko hoćeš!

Jest, od vremena Svetog Pavla ljubav kao da se ponešto izmijenila. Iako i dalje sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada i sve podnosi, ovo sa cvijetom joj je zbilja izvuklo narav te je onako majčinski čušnula Paljetkova slova. Možda je grješka bila i u tome što su je na taj način htjela konačno definirati, a tko bi se to usudio, priznajte, zaslužuje čušku sve ako ih i nije pisao razuzdani balavac nego, kad nije neobuzdan, očito teškom se mukom obuzdavajući - naš akademik. Nije to ništa strašno, jedan jedini čuh, takoreći zračno strujanje što uspostavlja novu sintaksu jata (riječ-ptice!) i slova su opet slobodna!

Božica ŽOKO

Kad bi se od cjelokupnog Paljetkova opusa sačuvala samo knjižica pod naslovom "Voljeti" - što bi neki budući čitatelj mislio i osjetio čitajući je? Bi li povjerovao u naslov kojim imperativno-infinitivno pjesnik izriče svo svoje htijenje, svoje životno poslanje? Kad bi se sačuvalo samo naslov, možda i bi, ali ova izdvojena i sabrana šačica pjesama - dala bi mu misliti. Kao što je plovdba uz nerazvedenu obalu neupitnija od one uz obalu koja se razvodi mnogim otocima. Postojeći veća opasnost od nasukavanja, ali tu je i nemjerljivo bogatiji akvatorij i teritorij koji se, kad je o Paljetku riječ, osvaja naizgled nezaustavljivo. "Metar po metar, kao kada piše se pjesma" - kaže Paljetak. Dakle, nije samo riječ o voljenju, nego i o osvajanju prostora. Riječju. Sve dok ne preostane niti djelić nedotaknutog. Sama pomisao na takav pothvat ima u sebi nešto u osnovi svetogrdno i nezasitno, ali u isti mah pokazuje svoju nemoć i nemogućnost jer Nešto ipak ostaje nedotaknutim. Sveto Nedodirljivo postoji iako su u našem vremenu najglasniji oni koji pružajući svoje pipke, bacajući svoje elektronske mreže već sasvim uvjereno i samouvjereno misle da su dotakli sve što se moglo dotaći. Ta pomama za doticanjem ili čak oskrvrnućem u krajnjem je slučaju rezultirala i slijetanjem američke letjelice na Mjesec 1969. - i još uvijek traje - šalju se dalje raznorazne naprave u svemir - sateliti, sonde - dakle, aluniralo se, međutim, jesmo li mi Zemljani postali barem mrvicu bolji zbog toga? Usuđujemo se reći da nismo: čovjek više nije mudar nego informiran, okružili smo se makinama - a deus? Umjesto metafizike, Bogom se sada bavi fizika koja si umišlja da je obuhvatila i sračunala cijelu povijest svemira.

Unatoč tomu, sve ono što smo zvali i znali svijetom od silnih metastaza - i u doslovnom značenju premještanja ili, točnije, izmještanja - (Paljetak kaže, - "nisam ovaj nego onaj"), i u onom medicinskom koji se odnosi na širenje zloćudnog tumora nauštrb tijela - sve teže prepoznamo kao nešto svoje. Tako je u pomisli, a kad nam se podastre rječito svjedočanstvo o tom i takvom osvajanju našeg jezičnog prostora imamo dokaz više, a imperativno-infinitivni nalog naslova, uz svo poštovanje prema glagolu kojeg Paljetak slovka, to jest rastavlja na pojedina slova pri čemu svako slovo ima svoj ciklus, kao da želi (svojim voljenjem?) ispuniti za razumijevanje nuždan prostor među njima - prihvaćamo sad s krajnjom rezervom želeći u okviru svojih mogućnosti zaštititi i obraniti bar djelić neosvojivog, pravo na milimetar neiskazanog. Ne ćemo ovdje dokazivati da neiskazanog ima neizmjereno više inače se ne bi moglo disati ma koliko se činilo nakon čitanja Paljetka da je među slovima tijesno da tješnje ne može biti. Uz to, počinjemo se pitati, unatoč tome što je neupitno da voljeti treba, postoji li uopće nešto neotudivo, nedjeljivo i neprenosivo.

Ako nije bogohulno tako misliti, a jest, jednom će opet sva budućnost stati u Noinu lađu ili je ne će biti jer sva svjetska znanost i politika, sva istraživanja idu u tom smjeru ma što inače proklamirala. Koliko će nam riječi biti dovoljno da se na nju ukrcamo, nakon što sve ovdje uništimo, i na kojem će jeziku biti te riječi - to je pravo pitanje današnjice.